

وزن در بشلیک‌های ترکی آذربایجانی^۱

محمدرضا طوسی نصرآبادی^۲

دانشجوی دکترین دانشگاه پیام نور

مأده السادات میرطلایی^۳

دانشجوی دکترین زبان‌شناسی دانشگاه بوعلی سینا

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۴/۲۶

چکیده

بشلیک‌ها اشعار ده هجایی هستند و به این دلیل بشلیک نامیده می‌شوند که در آنها هر مصراع شامل ده هجاست که به دو بخش پنج هجایی تقسیم می‌شود و هر بند از چهار مصراع تشکیل شده است. در این پژوهش، با استفاده از دیدگاه لازار در بررسی اشعار پارسی (۱۹۸۵ و ۲۰۰۷) و دیدگاه طبیب‌زاده و میرطلایی (۱۳۹۲) از اشعار فارسی و فلهویات مبنی بر وجود یک یا چند هجای سبک و یک هجای سنگین در هر پایه، به بررسی وزن در بشلیک‌های ابوالقاسم نباتی می‌پردازیم. لازار، وزن اشعار پارسی را براساس تکرار ضرب‌آوایی می‌داند که با کمیت هجا در ارتباطند و بر تکیه کلمات منطبق نیستند اما همواره بر روی هجای آخر هر پایه قرار می‌گیرند. در این پژوهش، با بررسی و تحلیل ۵۰ مصراع ۵۰۰ هجایی، در پی پاسخ‌گویی به سه فرضیه هستیم. فرضیه اول اینکه هجاهایی که در هر پایه تکیه وزنی یا اکتوس می‌گیرند، هجاهای سنگین هستند. فرضیه دوم اینکه در صورتی که این هجاها سنگین نباشند، در پایان واژه قرار دارند و در نتیجه، تکیه واژگانی می‌گیرند. فرضیه سوم به محل مکث شطر مربوط می‌شود، به این معنا که محل مکث در بشلیک‌ها مانند اشعار عامیانه فارسی از نوع قطع است، یعنی الزاماً در پایان واژه قرار نمی‌گیرد، بلکه در وسط واژه هم ظاهر می‌شود. پس از تحلیل

۱- از آقای دکتر امید طبیب‌زاده، استاد گروه زبان‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، که در انجام این پژوهش ما را راهنمایی فرمودند، تشکر می‌کنیم.

2. mohammadrezatusi1@gmail.com

3. maede_mirtalaei@yahoo.com

آماری بئشلیک‌ها به این نتیجه رسیدیم که ۹۵٫۵ درصد از هجاهایی که تکیه وزنی گرفتند دارای هجای سنگین و ۴٫۵ درصد باقی‌مانده دارای هجای سبک پایان واژه هستند. هم‌چنین در مجموع ۵۰ مصراع متشکل از ۱۰۰ شطر، ۵۶ درصد مکث‌ها از نوع قطع است و در وسط واژه هم ممکن است ظاهر شود. بنابراین، هر سه فرضیه در نظر گرفته شده صحیح هستند.

کلیدواژه‌ها: وزن شعر، شعر عامیانه ترکی، بئشلیک، هجای سبک، هجای سنگین، مکث.

۱- مقدمه

بئشلیک (به زبان ترکی یعنی پنج‌تایی) یک شعر ده هجایی است و از آن جهت آن را بئشلیک می‌نامند که هر مصراع آن به دو بخش پنج هجایی تقسیم می‌شود. در این شعر هر بند از چهار مصراع تشکیل می‌شود. بر اساس این نوع تقسیم‌بندی هجایی، بئشلیک حتی از گرایلی و قوشما (انواع دیگر اشعار عامیانه ترکی) نیز موزون‌تر است. این شعر حداقل از پنج بند تشکیل می‌شود که هر بند شامل چهار مصراع و هر مصراع دارای ده هجاست که به دو قسمت ۵ هجایی تقسیم می‌شود و مصراع دوم و چهارم بند اول هم‌قافیه هستند.

پژوهش‌هایی در زمینه بررسی وزن اشعار عامیانه زبان‌های ایرانی و همچنین زبان ترکی آذربایجانی صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به «تحلیل وزن شعر عامیانه فارسی» طبیب‌زاده (۱۳۸۲)، «بررسی وزن اشعار عامیانه فارسی براساس نظریه وزنی» ضیامجیدی و طبیب‌زاده (۱۳۹۰)، «بررسی وزن اشعار شفاهی تاتی» سبزی‌پور و ایزدی‌فر (۱۳۹۴)، «ساخت وزنی در گویش کردی هورامی» نقشبندی (۱۳۹۴)، «ساخت وزنی اشعار امیر پازواری، شاعر طبری‌گوی مازندران» علیزاده (۱۳۹۴)، «وزن شعر در اشعار یازده هجایی شهرضایی» طبیب‌زاده و میرطلایی (۱۳۹۲)، «وزن در بایاتی‌های ترکی آذربایجانی» طوسی (۱۳۹۴) و «وزن اشعار عامیانه ترکی آذربایجانی، مطالعه موردی اشعار بایاتی و بئشلیک» طوسی و میرطلایی (۱۳۹۴) اشاره کرد.

وحیدیان کامیار (۱۳۵۷) وزن اشعار عامیانه فارسی را کاملاً عروضی و منطبق بر وزن هزج مسدس محذوف می‌داند و اعتقاد دارد هرگاه یک مصوت کوتاه وزن را به هم بزند، باید به‌ضرورت وزن، آن را بلند در نظر گرفت و هرگاه مصوت بلندی وزن را به هم بزند، به‌ضرورت وزن باید آن را کوتاه در نظر گرفت تا وزن مصراع منطبق با الگوی عروضی‌اش شود.

به‌اعتقاد طبیب‌زاده (۱۳۸۲) اشعار عامیانه فارسی دارای وزن تکیه‌ای هجایی هستند و بدون

نیاز به همراهی موسیقی خوانده می‌شوند، هرچند اجرای آنها با ملودی‌های گوناگون امکان‌پذیر است. این اشعار شامل ترانه‌های عروسی، لالایی‌ها یا اشعاری که کودکان هنگام بازی می‌خوانند و اشعاری با مضامین دیگر است که گاه زبان حال مردم کوچه و بازار است. واحد وزن مصراع است و ویژگی‌هایی که برای مصراع برمی‌شمارد همان است که لازار^۱ (۱۹۸۵، ۲۰۰۷) گفته است. لازار (۱۹۸۵، ۲۰۰۷) هر بیت پارتی را از دو مصراع و هر مصراع را، به واسطه وجود یک مکث، به دو نیم‌مصراع تقسیم می‌کند. وی همچنین نشان می‌دهد که هر نیم مصراع از دو پایه و هر پایه از یک و فقط یک هجای سنگین و یک تا چند هجای سبک تشکیل می‌شود.

طیب‌زاده (۱۳۸۲) معتقد است مهم‌ترین مسئله در تعیین وزن شعر عامیانه فارسی مشخص کردن پایه‌ها و شطرهای آن است. پایه، کوچک‌ترین واحد وزنی در شعر عامیانه است که خود مرکب از یک یا چند هجاست که با یک تکیه یا ضرب قوی گرد هم می‌آیند. وی همچنین به مکث‌هایی در اشعار عامیانه اشاره می‌کند که همواره پس از هجاهای تکیه‌بر ظاهر می‌شوند و پایه‌ها را پدید می‌آورند. از ترکیب پایه‌ها با هم نیز شطرها به وجود می‌آیند.

در این پژوهش به بررسی وزن و مکث در بشلیک‌های ابوالقاسم نباتی (شاعر ترک زبان) می‌پردازیم. در قسمت اول دیدگاه لازار (۱۹۸۵ و ۲۰۰۷) و طیب‌زاده و میرطلایی (۱۳۹۲) که چارچوب نظری پژوهش است را توضیح می‌دهیم. در قسمت دوم، پس از معرفی نظام آوایی زبان ترکی، به تحلیل هجاهایی که تکیه وزنی گرفته‌اند می‌پردازیم.

۲- چارچوب نظری

لازار (۱۹۸۵ و ۲۰۰۷) به وجود پایه‌هایی در اشعار پارتی اشاره می‌کند که از یک یا چند هجای سبک و فقط یک هجای سنگین تشکیل شده‌اند. وی وزن این اشعار را براساس تکرار ضرب‌آواهایی می‌داند که بر روی هجای آخر هر پایه قرار می‌گیرند. به اعتقاد وی، در وزن این اشعار کمیّت هجا نیز نقش دارد. یعنی ضرب‌آواها روی هجای سنگین در هر پایه قرار می‌گیرند اما همیشه با تکیه کلمات منطبق نیستند. پس تعداد هجاهای بین دو ضرب‌آوا ممکن است متفاوت باشد اما تعداد هجاهای سنگین موجود بین دو ضرب‌آوا محدود است. هجاهایی که

1. G. Lazard
2. ictus

ضرب‌آوا می‌گیرند، هجاهای دارای ضرب‌آوا^۱ و هجاهایی که ضرب‌آوا نمی‌گیرند هجاهای بدون ضرب‌آوا^۲ هستند.

طیب‌زاده (۱۳۸۲) نیز اعتقاد دارد اشعار ایرانی دارای ویژگی‌های مشترک وزنی بسیاری هستند که آنها را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد: (۱) این اشعار عمدتاً هشت یا دوازده هجایی هستند، (۲) اشعار هشت‌هجایی دارای دو شطر (و عموماً چهار پایه) و اشعار دوازده‌هجایی دارای سه شطر (و عموماً شش پایه) هستند، (۳) هر پایه و هر شطر با یک تکیه‌وزنی از نوع ضرب‌آوا یا ایکتوس موجودیت می‌یابد و ضرب‌آوا تکیه‌ای است که به اقتضای وزن روی هجاها قرار می‌گیرد و لزوماً منطبق با هجای تکیه‌بر واژه نیست، (۴) در این اشعار پس از هر تکیه مکشی از نوع قطع وجود دارد، یعنی این مکث لزوماً در پایان واژه رخ نمی‌دهد بلکه در میان واژه نیز ظاهر می‌شود، (۵) محل ضرب‌آوای پایه می‌تواند متغیر باشد اما محل ضرب‌آوای شطر همواره در هر شعر ثابت است و به همین دلیل نوع وزن هر شعر براساس محل ضرب‌آوای شطرهای آن مشخص می‌شود، (۶) هجاهایی که ضرب‌آواها بر روی آنها قرار می‌گیرند (چه هجاهای پایانی پایه و چه هجاهای پایانی شطر) عمدتاً از نوع هجاهای سنگین هستند و اگر سبک باشند، این هجا لزوماً در پایان واژه، یعنی در محل تکیه‌واژگانی، قرار دارد. وی (همان) نتیجه‌گیری می‌کند که در تمام اشعار بررسی‌شده، بیش از هشتاد درصد ضرب‌آواها بر روی هجاهای سنگین واقع می‌شوند. اما لازار برای توجیه هجاهای سبکی که ضرب‌آوا می‌گیرند، توجیهاات صرفی و نحوی ارائه داده بود. اما پژوهش‌های مربوط به وزن اشعار ایرانی نشان داد که حق با طیب‌زاده است و این هجاهای سبک در اکثر مواقع، در پایان واژه، یعنی در محل هجای تکیه‌بر واژگانی، قرار می‌گیرند.

با استفاده از خوانش نگارنده اول مقاله که گویشور زبان ترکی آذربایجانی (شهرستان مشگین‌شهر) است و نیز گویشور بومی دیگر، اشعار بشلیک را تحلیل کردیم. به این صورت که هر مصراع را به پایه‌ها و سپس به شطرهایش تقطیع و هجاهای هر پایه و شطر را مشخص کردیم. سه فرضیه در مورد وزن این اشعار در نظر گرفته‌ایم. فرضیه اول، هجاهایی که در هر پایه تکیه‌وزنی یا ایکتوس می‌گیرند، هجاهای سنگین هستند. فرضیه دوم، در صورتی که این هجاها

1. ictic
2. nonictic

سنگین نباشند، در پایان واژه قرار دارند و در نتیجه تکیه واژگانی می‌گیرند. فرضیه سوم، محل مکث در بشلیک‌ها مانند اشعار عامیانه فارسی از نوع قطع است، یعنی الزاماً نه در پایان واژه، بلکه در وسط واژه هم قرار می‌گیرد. اشعار انتخاب‌شده در این پژوهش پنجاه مصراع شامل ۵۰۰ هجا از بشلیک‌های سید ابوالقاسم نباتی هستند.

۳- نظام آوایی زبان ترکی آذربایجانی

در این قسمت برای خوانش راحت‌تر اشعار بشلیک، به نظام آوایی و انواع هجا در زبان ترکی آذربایجانی اشاره مختصری می‌کنیم. زبان ترکی آذربایجانی شامل ۲۳ همخوان و ۹ واکه به شرح زیر است (حسابگر، ۱۳۷۱: ۷۱):

u, ʊ, o, e, I, y, ø, a, æ

p, b, t, d, c, ʃ, ɣ, g, x, f, v, s, z, tʃ, ʒ, dʒ, m, n, l, r, φ, ʔ, h

هجاهای زبان ترکی آذربایجانی نیز پنج نوع است: Cv, CV, CvC, CVC, CvCC
جدول زیر نشانگر کمیّت انواع هجاها در این زبان است:

جدول ۱- کمیّت هجاها در زبان ترکی آذربایجانی

نوع هجا	نوع کمیّت هجا	وزن هجا	مثال	ترجمه فارسی
Cv	کوتاه	سبک	dæ	هم
CV	بلند	سنگین	SU	آب
CvC	بلند	سنگین	gæI	با
CVC	بلند	فوق سنگین	gyl	بخند
CvCC	کشیده	فوق سنگین	dord	چهار

۴- روش پژوهش و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، پنجاه مصراع از اشعار بشلیک را که شامل پانصد هجا هستند، از دیوان ابوالقاسم نباتی انتخاب کرده ایم. و پس از تقطیع به پایه‌ها و شطرهای تشکیل‌دهنده آنها، با

استفاده از تحلیل آماری هجاها در برنامه اکسل به سه فرضیه مطرح‌شده پاسخ می‌دهیم. برای پاسخگویی به این فرضیه‌ها، دو سؤال را در نظر می‌گیریم:

چند درصد از کل هجاهای ضرب‌آوا، سنگین هستند؟

چند درصد از هجاهای سبک ضرب‌آوا، پایانی هستند؟

در این قسمت، چند نمونه از بئشلیک‌ها را به‌عنوان مثال و آشنایی ذکر می‌کنیم. (لازم به توضیح است که در پیکره مورد نظر مقاله حاضر که اشعار ابوالقاسم نباتی است، وزن ۳+۲ موجود نبود و برای آشنایی با وزن مذکور از بئشلیک شهریار (۱۳۸۳: ۲۰۸) به‌عنوان نمونه می‌آوریم).

۴-۱- بئشلیک ۱- وزن ۳+۲

baʃa sa vu rur saman ʔajruɫuq	باشا ساووریر، سامان آیریلیق
ʔaman ajruɫuq ʔaman ʔajruɫuq	آمان آیریلیق، آمان آیریلیق
ʔara zisærin gørdik dæʔumar	آرازی سرین گوردیکده اومار
xæzæ ridærin kørduk dzædzumar	خزری درین کوروکجه جومار

ترجمه: جدایی بر سر ما کاه می‌پراکند. امان از جدایی، هرکس آراز (نام رود) خنک را ببیند،

دریای خزر عمیق را رها می‌کند. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

۴-۲- بئشلیک ۲- وزن ۲+۳

man. sa. nin. / ki. mi. // ja. ru. ʔls./ ta. mam	من سنین کیمی یاری ایسته م
ʔøɫ. dy . ʔa/. ʃi. gin.// bir. dʒa. ʃal/ ma. din	الدو عاشیقین بیرجه گلمدین
ʔin. di. san./ ʔe. dan. // za. ru. ʔis./ ta. mam	ایندی سن ائدن زاری ایسته م
ʔin. di. ʃal./ mi. san.// na. ʃi. mys/. ty. na	ایندی گلمیسن نعشیم اوستونه

man. sa. nin./ ki. mi. //ja. r <u>u</u> . ?is/. ta. mam	من سنین کیمی یاری ایستمه م
?ol. d <u>y</u> . ?a/. fi. gin.// bir. d <u>za</u> . ?al/. ma. din	الدو عاشیقین بیرجه گلمدین
?in.di. san./ ?e. dan.// za. r <u>u</u> . ?is/. ta. mam	ایندی سن ائدن زاری ایستمه م
?in. di. ?al./ mi. san.// na. fi. m <u>ys</u> /. t <u>y</u> . na	ایندی گلیمسن نعشیم اوستونه

ترجمه: من یاری چون تو را نمی‌خواهم، عاشق تو جان داد اما یک‌بار به برش نیامدی، حالا این زاری تو را نمی‌خواهم. حالا که سر نعش من حاضرشده.

۴-۳- ضرب آوا در اشعار بشلیک ترکی آذربایجانی

در این قسمت، محل قرارگرفتن تکیه وزنی یا ضرب آوا در اشعار بشلیک را با استفاده از تحلیل آماری مقایسه می‌کنیم.

تکیه وزنی در بشلیک‌ها:

جدول ۲- تکیه وزنی در اشعار بشلیک

نوع هجا	تعداد وقوع	درصد وقوع
Cv	۹	۴,۵
Cv:	۵۳	۲۶,۵
CvC	۷۷	۳۸,۵
Cv:C	۵۹	۲۹,۵
CvCC	۲	۱
جمع	۲۰۰	۱۰۰

با توجه به آمار داده‌شده در جدول ۲ به سؤال‌های تحقیق پاسخ می‌دهیم:

پاسخ به سؤال اول:

در اشعار بشلیک ۹۵,۵ درصد از تعداد کل هجاهای دارای ضرب آوا (ایکتیک) دارای ساخت‌های CV, CvC, CVC و CvCC و هجای سنگین هستند.

مثال ۱:

1. ?ol. dy. ?a/. fi. gin.// bir. dza. ?al/. ma. din

پاسخ به سؤال دوم:

در اشعار بشلیک تنها ۴,۵ درصد این هجاها دارای ساخت Cv و هجای سبک هستند. لازم به ذکر است که این تعداد همگی در پایان واژه قرار دارند و تکیهٔ واژگانی می‌گیرند و سنگین به‌شمار می‌آیند.

2. tʃ. ra. bul./ ma. du. // dar. di. ma/. xu. da

این آمار به این معناست که طبق فرضیه‌ای که مطرح کردیم، در اشعار بشلیک، جایگاه تکیهٔ وزنی بر روی هجای سنگین است.

در پایان برای رسیدن به نتیجهٔ فرضیهٔ سوم، به بررسی محل مکث در اشعار بشلیک پرداختیم و دیدیم که محل مکث در این اشعار لزوماً در پایان واژه قرار ندارد، بلکه ممکن است در وسط واژه هم باشد. به نمونه‌های زیر دقت کنید:

3. ʃet. do. lan/. ba. la. // xa. mi. san./ ha. la.

برو بگرد بچه. تو هنوز خامی.

4. pox. ta. ʔol/. ma. ɣa.// tʃox. sa. far./ ʃa. rak.

برای پخته‌شدن باید خیلی سفر کنی.

5. mor. ɣe. ga./ fi. La.// ham. za. Ban./ o. lub

مرغ قافله برای هم‌زبان شدن

6. dø. Ra. vur/. ma. ɣa.// ba. lo. par./ ʃa. rak

و دورزدن به بال و پر نیاز دارد.

7. ʃal. ma. ʃal./ ma. ʃet.// jax. ʃu. jax./ ʃu. san

نیا نیا برو، خب تو نیا

8. man. sa. nin. / ki. mi. // ja. ru. ʔls./ ta. mam

من یاری چون تو را نمی‌خواهم.

همان‌طور که در این مصرع‌ها دیده می‌شود، در شعر بشلیک، مکث‌ها از نوع قطع است، یعنی لزوماً مکث در پایان واژه قرار ندارد. ضیامجیدی (۱۳۸۸) اعتقاد دارد در شعر عامیانه ترکی همه مکث‌ها از نوع فصل است، یعنی مکثی که فقط در پایان واژه قرار می‌گیرد و در وسط واژه ظاهر نمی‌شود. در پیکره بررسی‌شده، یعنی در مجموع ۵۰ مصرع متشکل از ۱۰۰ شطر، ۵۶ درصد مکث‌ها از نوع قطع است و در وسط واژه هم ممکن است ظاهر شود. بنابراین محل مکث در بشلیک‌ها مانند اشعار عامیانه فارسی از نوع قطع است.

۵- نتیجه‌گیری

در این نوشته به بررسی وزن بشلیک‌ها که نمونه‌ای از اشعار محلی ترکی آذربایجانی هستند، پرداختیم. هر مصرع در بشلیک‌ها شامل ده هجاست که به دو بخش پنج‌هجایی تقسیم می‌شود و هر بند از چهار مصرع تشکیل شده است. با استفاده از دیدگاه لازار (۱۹۸۵ و ۲۰۰۷) و طبیب‌زاده و میرطلایی (۱۳۹۲)، مبنی بر وجود یک یا چند هجای سبک و یک هجای سنگین در هر پایه، به بررسی وزن در بشلیک‌های ابوالقاسم نباتی پرداختیم. لازار وزن اشعار پارتی را براساس تکرار ضرب‌آوایی می‌داند که با کمیت هجا در ارتباطند و بر تکیه کلمات منطبق نیستند اما همواره بر روی هجای آخر هر پایه قرار می‌گیرند. با بررسی و تحلیل ۵۰ مصرع ۵۰۰ هجایی به سه فرضیه پاسخ دادیم. اول اینکه ۹۵٫۵ درصد از هجاهایی که در هر پایه تکیه وزنی یا ایکتوس می‌گیرند، هجاهای سنگین هستند. فرضیه دوم اینکه در صورتی که این هجاها سنگین نباشند، در پایان واژه قرار دارند و در نتیجه تکیه واژگانی می‌گیرند که بقیه هجاهای تحلیل‌شده در پیکره، یعنی ۴/۵ درصد هجای سبک پایان واژه بودند که این بحث گفته طبیب‌زاده (۱۳۹۴) در ششمین دیدگاه مورد اشاره در مباحث نظری را تأیید می‌کند. فرضیه سوم به محل مکث شطر مربوط می‌شود، به این معنا که محل مکث در بشلیک‌ها مانند اشعار عامیانه فارسی از نوع قطع است، یعنی الزاماً در پایان واژه قرار نمی‌گیرد، بلکه در وسط واژه هم ظاهر می‌شود. در مجموع ۵۰ مصرع متشکل از ۱۰۰ شطر، ۵۶ درصد مکث‌ها از نوع قطع است و در وسط واژه هم ممکن است ظاهر شود. پس دیدگاه ضیامجیدی (۱۳۸۸) مبنی بر از نوع فصل بودن تمامی مکث‌ها در شعر عامیانه ترکی نقض می‌شود.

منابع

- حسابگر، احمد (۱۳۷۱). *نظام آوایی زبان ترکی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- سبزه‌علیپور، جهان‌دوست و راحله ایزدی‌فر (۱۳۹۴). «بررسی وزن اشعار شفاهی تاتی». مجموعه مقالات دومین هم‌اندیشی وزن شعر فارسی و اشعار ایرانی، به‌کوشش امید طبیب‌زاده، انجمن زبان‌شناسی ایران، ۲۵ و ۲۶ اردیبهشت ۱۳۹۲ تهران: هرمس.
- شهریار، محمدحسین (۱۳۸۳). *کلیات اشعار ترکی شهریار به‌انضمام حیدربابایه سلام*. تهران: زرین.
- ضیامجیدی، لیلا (۱۳۸۸). *دو نوع وزن در اشعار ترکی شهریار: تحقیقی بر اساس نظریه وزنی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی. دانشگاه بوعلی سینا.
- ضیامجیدی، لیلا و امید طبیب‌زاده (۱۳۹۰). «بررسی وزن اشعار عامیانه فارسی براساس نظریه وزنی». *ادب پژوهی*، دوره ۵، ش ۱۶: ۷۹-۵۹.
- طبیب‌زاده، امید (۱۳۸۲). *تحلیل وزن شعر عامیانه فارسی* (همراه سیصد قطعه شعر عامیانه و تقطیع آنها)، تهران: نیلوفر.
- طبیب‌زاده، امید و مائده میرطلایی (۱۳۹۲). «وزن شعر در اشعار عامیانه یازده‌هجایی شهرضایی». *فصل‌نامه مطالعات زبان و گویش‌های غرب ایران*، س ۱، ش ۱: ۵۷-۴۹.
- طوسی نصرآبادی، محمدرضا (۱۳۹۴). «وزن در بایاتی‌های ترکی آذربایجانی». *نشریه زبان‌شناسی تطبیقی*، س ۵، ش ۹: ۱۶۱-۱۴۹.
- طوسی نصرآبادی، محمدرضا و مائده میرطلایی (۱۳۹۴). «وزن اشعار عامیانه ترکی آذربایجانی، مطالعه موردی اشعار بایاتی و بثلیک». *همایش ملی بررسی ادبیات بومی ایران زمین*. جهاد دانشگاهی واحد لرستان، صص ۴۸۱-۴۸۸.
- علیزاده صحرائی، مجتبی (۱۳۹۴). «ساخت وزنی اشعار امیر پازواری، شاعر طبری‌گوی مازندران». مجموعه مقالات دومین هم‌اندیشی وزن شعر فارسی و اشعار ایرانی. به‌کوشش امید طبیب‌زاده، انجمن زبان‌شناسی ایران، تهران: هرمس.
- نباتی، ابوالقاسم (۱۳۷۲). *دیوان اشعار ترکی نباتی*. تبریز: نشر اختر.

نقشبندی، زانیار (۱۳۹۴). ساخت وزنی در گویش کردی هورامی، مجموعه مقالات دومین هم‌اندیشی وزن شعر فارسی و اشعار ایرانی، به‌کوشش امید طبیب‌زاده، انجمن زبان‌شناسی ایران، تهران: هرمس.
وحیدیان کامیار، تقی (۱۳۵۷). بررسی وزن شعر عامیانه فارسی. تهران: آگاه.

Lazard, G. (1985). "La métrique de la poésie parthe". *Papers in Honour of Prof. Mary Boyce, Acta Iranica* 25, Leiden: 371-399.
Lazard, G. (2007). "La versification en parth et son héritage persan".
In M. Macuch, M. Maggi & Werner (eds.), *Iranian Languages and texts from Iran and Turan, Roland E. Emmerick Memorial Volume, IRANICA*, Wiesbaden: Harrassowitz, 161-171.

